

Yttrande över betänkandet SOU 2023:9 Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans - Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet

Sammanfattande synpunkter

Kommunen instämmer i utredningens övergripande intentioner och förslag i sin helhet om ett sammanhållet statligt huvudmannaskap för personlig assistans, från 1 januari 2026.

Kommunen uppfattar att utredningen redogör för flertalet fördelar för en ökad jämlikhet och minskad inlåsningseffekt för assistansanvändare. Det finns dock idag assistansanvändare som i utredningens förslag blir utan assistans då insatsen personlig assistans är i kombination med insatsen bostad med särskild service. Kommunen avstyrker denna del av förslaget då detta bedöms kunna få stora konsekvenser för personer som är i behov av denna kombination av insatser i enlighet med LSS för att kunna leva ett gott och självständigt liv.

Kommunen som yttersta garant för utförandet av insatser är ingenting nytt men i utredningens förslag är detta förenat med ersättning likvärdigt privata assistansutförare, vilket kommunen avstyrker. Kommunerna borde få ekonomiska förutsättningar för att kunna vara en garant för assistansanvändare.

Det brottsförebyggande arbetet är en del av Södertälje kommuns arbete. Kommunen ser positivt på många delar av det brottsförebyggande arbetet som utredningen lyfter, bland annat med en sammanhållande funktion avseende utbetalningar. Kommunen skulle dock vilja se mer fokus på samverkan mellan det statliga och kommunerna i det brottsförebyggande arbetet, där främst kommunerna med sin närhet till kontext bör vara en självklar del av det förebyggande arbetet.

Kommunen anser att det är bra att det blir en huvudman som ansvarar för utredning samt utbetalning av ersättning. Trösklar sänks med intention att göra assistansen mer jämlik över landet. Det förekommer förslag i utredningen som riskerar kunna påverka kommuner ojämnt ekonomiskt, vilket skulle kunna påverka andra insatser inom LSS. Kommunen hade gärna sett en mer omfattande konsekvensanalys för kommunerna.

Särskilda synpunkter

Nedan följer kommunens särskilda synpunkter på delar av utredningens förslag.

Övergripande förslag - Ett statligt huvudmannaskap är att föredra framför alternativen

Förslaget är att "Staten ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans. De bestämmelser i LSS som reglerar kommunernas uppgift som huvudman för insatsen upphävs". Kommunen ställer sig bakom det övergripande förslaget i utredningen.

Generella fördelar i utredningens förslag med ökad nationell likvärdighet i bedömningar, bättre förutsättningar för arbetet mot välfärds kriminalitet, minskad risk för inlåsningseffekter samt bättre förutsättningar att hantera kraftigt ökade kostnader väger tungt för utredningens förslag som också kommunen instämmer i.

Konsekvenser för den enskilde assistansanvändaren - Överföring av ansvar och beslut från kommunen till staten

Att insatsen personlig assistans organiseras i enlighet med utredningens förslag i ett statligt huvudmannaskap kan bidra till att jämlikheten ökar samt att assistansanvändare kan flytta inom Sverige och behålla sin assistans. Detta är starka skäl för ett statligt huvudmannaskap anser Södertälje kommun. Den enskildes autonomi och självständighet bör i största utsträckning främjas och bevaras.

I utredningen lyfts att ett fåtal beslut som avviker från reglerna i socialförsäkringsbalken allt för mycket för att de ska kunna föras över till staten utan negativa effekter för de enskilda. Utredningen föreslår att kommunerna ska fortsätta att ansvara för dessa beslut. Detta innebär att det finns assistansanvändare som kommer att förlora rätten till assistans om förslaget genomförs. Det är de personer som både är beviljade kommunal personlig assistans och gruppbostad. Det handlar om ca 50 personer i hela Sverige. Detta berör tre personer i Södertälje. Effekten för dessa individer kan bli betydande och därför avstyrker Södertälje detta förslag i utredningen och vill se att dessa personer ska kunna få behålla de insatser som är anpassade efter deras behov och förutsättningar.

Definitionen av vad som avses med god kvalitet för personlig assistans föreslås förtydligas i LSS. Detta ska ske genom ett nytt fjärde stycke i 6 § LSS. I den nya regeln föreskrivs att för att personlig assistans ska vara av god kvalitet ska den enskilde bestämma vad insatsen ska användas till, vem som ska ge den, när den ska ges, var den ska utföras, och hur den ska utföras. Kommunen välkomnar förtydligande kring definitionen av god kvalitet. Dock lägger förslaget stora krav på den enskilde assistansanvändaren, vilket kan vara både en styrka och en utmaning. Utmaningen blir tydligast för assistansanvändare med de mest omfattande fysiska och kognitiva funktionsnedsättningarna.

Förslagets kostnader och konsekvenser

Kommunens konsekvenser

Vid ett statligt huvudmannaskap föreslås en överföring av befintliga kommunala beslut till Försäkringskassan. En överföring av lagakraftvunna beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS från kommunerna till Försäkringskassan ska ske löpande med start den 1 januari 2026. Detta innebär i förslaget att kommunerna inte längre kommer att vara skyldiga att medfinansiera de första 20 timmarna per vecka av den personliga assistans som staten beslutar om, vilket Södertälje kommun är positiva till. Södertälje vill lyfta att överföringen dock kommer att innebära att både sekretessbrytande regel måste appliceras samt att beaktan om tillfälligt ökade administrativa kostnader, både inför och vid överförandet, kan komma att ske.

Kommunen ser att det är positivt att det förtydligas att ansvarig kommun enligt förslaget med en ny regel i 15 § 8 LSS ska anmäla till Inspektionen för vård och omsorg samt Försäkringskassan om det finns indikationer på att en assistansanvändares personliga assistans utförs med bristande kvalitet.

Kommunen ska svara för utförandet av personlig assistans när den enskilde begär det samt att kommunen ska vara den yttersta garanten för utförandet. Konsekvenserna för det kommunala utförandet belyses begränsat i utredningen. Kommunerna kan komma att behöva ha en organisation som finns där när andra assistansanordnare ej kan utföra sitt uppdrag. Detta kan bli både kostsamt och bidra till varierad kvalitet.

Brottsförebyggande

Kommunen delar förslagets syn på fördelar med ett sammanhållet huvudmannaskap avseende brottsförebyggande arbete och främst de resurser som kan avsättas för att detta arbete ska ske på ett systematiskt sätt. Dock finns en risk att det blir ännu svårare att upptäcka de brott som begås genom upplägg där verksamheter, assistenter, assistansanvändare och läkare, som skriver utlåtanden, står nära varandra. Dessa är redan idag svåra att upptäcka.

För Södertälje kommun har det brottsförebyggande arbetet inom välfärden varit en del av samhällsuppdraget. Närheten mellan assistansanvändaren och kommunen som delad huvudman idag är någonting som tar mycket resurser, men som också bidrar till kvalitet i beslutsfattandet och en god insyn. Kommunen ser det som en risk att detta nu flyttas ifrån kommunerna. Kommunernas kunskap kring den kontext som finns runt den enskilde är också till fördel för dagens fördelning av delat huvudmannaskap. Bland annat kan detta exemplifieras kopplat till den kännedom om lokal kontext, som bidrar till arbetet mot välfärdsbrottsligheten.

Kommunen föreslår att beaktas till utredningen om "DS 22:13 Informationsutbyte för att säkerställa beslutsunderlag vid utbetalningar från välfärdssystemen och för samverkan vid kontroll av arbetsplatser – Kartläggning av behov för myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor". Information bör också kunna ges från Försäkringskassan till kommunerna så att kommunernas samordning av insatser optimeras samt att förutsättningar finns för att rapportera brister och oegentligheter inom assistansen.

Kommunen ser positivt på utredningens förslag om att agera som ett led i inrättandet av en särskild statlig utbetalningsmyndighet med uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och att detta ytterligare skulle förstärka arbetet mot välfärdsbrottsligheten.

Remissen lyfter den roll som Inspektionen för vård och omsorg har och fortsatt kommer ha i relation till tillståndsprovning och utfärdande samt tillsyn. Kommunen delar utredningens problematisering av de begränsningar både till resurser samt insyn som Inspektionen för vård och omsorg har. Därav är det av största vikt att kommuner och myndigheter får i uppdrag samt på ett enkelt sätt kan dela detaljerad information mellan varandra i det brottsförebyggande arbetet.

Finansiering

Utredningen föreslår att anslaget för kommunalekonomisk utjämning ska minskas till följd av huvudmannaskapsförändringen och även att det ska vara en period vid överförandet som överbryggar förändringarna, som ett samlat huvudmannaskap innebär. Södertälje kommun ser att det är positivt att det justeras i enlighet med utjämningssystemet, men att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna till stor del är oklara utifrån det alternativ som utredningen föreslår. I förslaget beräknas antalet beslut öka med det statliga ansvaret och således påverkas utjämningsfördelningsmodellen. Ökningen hänvisar delvis till det förändrade regelverket, som gäller från den 1 januari 2023, men också att kommuner fattar beslut på olika sätt och att det därför kan finnas flera personer med rätt att få assistans. Södertälje förespråkar en omräkning av resurser som ska gå från utjämningsystemet till staten i den mån som det finns assistansanvändare i kommunen men beräkningen bör inte reglera framtida ökningar av antal beslut eller kostnadsökningar. Varje kommun behöver själva genomföra en ekonomisk konsekvensanalys och utfallet kommer mest troligt att slå hårdare mot vissa kommuner än andra, vilket kan komma att få konsekvenser för andra insatser i enlighet med LSS.

Utredningens förslag till uppräknings för assistansen bör vara högre. Bland annat föreslås att varje assistansutförare ska stå för sjukkostnaderna och då bör detta vara i paritet med de kostnadsberäkningar som detta innebär. För kommunerna, som ska vara yttersta garant för att insatser utförs, innebär utredningens begränsade förslag till uppräknings ytterligare ekonomiska påfrestningar för just kommunerna. För att bibehålla en ekonomi i balans vill Södertälje kommun se en högre uppräknings av ersättningen till de som väljer kommunala utförare av assistans.

Utredningen föreslår att en uppräknings i ersättningen kommer att ges till assistansanordnaren och då kommer också kostnader för sjuklöner att gå till assistansanordnaren. Sjuklönekostnaderna ska ingå i schablonersättningen, vilket innebär att arbetsgivarna får ansvaret att finansiera sina assistenters sjuklönekostnader. Detta förslag kan få större konsekvenser för små företag än för stora företag.

För en anordnare med många anställda är sjuklönekostnaden relativt konstant över tid, medan mindre företags sjuklönekostnader varierar mer över tid. Södertälje ser en risk för de små assistansanordnarna, men är i övrigt positiv till att sjuklönekostnaderna tas bort från kommunen, då detta innebär både höga kostnader och ökat administrativt arbete i sin nuvarande form.